

Josip Jurčič

SOSEDOV SIN

Uprizoritev ob 140-letnici pisateljeve smrti

PEDAGOŠKO GRADIVO

pripravila Mojca Redjko

www.sng-mb.si/prvi-prizor

Kazalo

- **Pred ogledom**

- 1 O predstavi 2
- 2 O pisatelju 4
- 3 O režiserki 7
- 4 O sodelavcih 9
- 5 Na predstavo! 12

- **Po ogledu**

- 6 Pogovarjajte se 13
- 7 Raziskujte 18
- 8 Ustvarjajte 30
- 9 Bralni seznam 33

Sosedov sin Štefan. Foto: Peter Godani.

10 predstav

JOSIP JURČIČ

Sosedov sin

45 minut, brez odmora

Anton Smrekar Gorazd Žilavec

Smrekarica Eva Kraš

Franica, njuna hči Julija Klavžar

Štefan Brašnar, sovedov sin Viktor Hrvatin Meglič

Študent; drugi epizodni moški liki Vojko Belšak

režiserka Mateja Kokol

avtorica odrske priredbe, dramaturginja Maja Borin

scenograf Matic Kašnik

kostumografinja Suzana Rengeo

skladatelj in oblikovalec zvoka Aleš Zorec

avtorica glasbe in kitaristka v skladbi *Domov* Ana Nuša Kalanj

aranžer skladbe *Domov* Aleš Zorec

koreograf Gaj Žmavc

lektorica Mojca Marič

oblikovalca svetlobe Mateja Kokol, Matic Kašnik

premiera 2. julij 2021, Komorni oder SNG Maribor

priporočena starost 12+

Jurčičeva povest govori o lepi edinki bogatega posestnika Smrekarja Franici, ki se zaljubi v Štefana, sina obubožanega in zapitega soseda Brašnarja. Ljubezen skrivata, vse dokler nekdo od ljubosumnežev ne objavi njune skrivnosti – Smrekarici namigne, kaj se dogaja pred njenim nosom. S soprogom začneta razmišljati o primernem ženinu za Franico, a ne najdeta idealnega kandidata za svojo edinko. Nepričakovano se v izbor samovoljno vključi sosedov sin Štefan, ki naivno razkrije, da se imata s Franico rada. Anton obtoži ženo, da mu je prikrivala hčerino zvezo, Franici pa prepove, da bi se še kdaj videla s Štefanom. Popolnoma prepričan je, da sam najbolje ve, kaj je dobro zanjo, zato jo hoče na vrat na nos poročiti po svoji volji. In ko je že vse pripravljeno na poroko, ko izbrani ženin stoji pred oltarjem, Franica izgine. Zateče se k teti v mestu, od hudega zboli in njeno življenje visi na nitki. Čas med življenjem in smrtjo, med prisilo in izbiro, med biti in ne biti stvari (na srečo) postavi na pravo mesto.

Uprizoritev na svojstven način gradi most med starim in novim. »Kaj znači rad imeti, ljubiti?« preizprašuje v kontrastnih stičiščih med ljubeznijo in sovraštvom, rastjo in venenjem, zaupanjem in razočaranjem, ubogljivostjo in uporom. Na tem našem »dolgem in širokem« svetu.

Teme

patriarhalna družina – družba v preteklosti – slovensko podeželje – 19. stoletje – ljubezen – svoboda

Franica. Foto: Peter Godani.

2 0 pisatelju

JOSIP JURČIČ¹ se je rodil 4. marca 1844 na Muljavi pri Stični na Dolenjskem. V otroštvu mu je stari oče pripovedoval pravljice o čarovnicah in strahovih, prigode iz časa turških vpadov, o tihotapcih, rokovnjačih in stiških menihih ter s tem v mladem poslušalcu budil veliko domišljijo.

Osnovno šolo je Jožek, kot so ga imenovali domači, začel na Krki, nadaljeval pa v Ljubljani, kjer je bil sprejet v katoliški dijaški zavod Alojzijevišče. Nekateri vzgojitelji so podpirali njegov pisateljski dar in že v osmem razredu si je služil kruh s pisateljevanjem: urednik Slovenskega glasnika v Celovcu mu je mesečno pošiljal za njegove spise dovolj, da je skromno živel. Imel je komaj 17 let, ko je leta 1861 izdal *Pripovedko o beli kači*.

Zbirka upodobitev znanih Slovencev NUK.

Po maturi leta 1865 je šel na Dunaj študirat klasično jezikoslovje, a je zaradi pomanjkanja sredstev študij prekinil in se leta 1868 preselil v Maribor, kjer je dobil službo v uredništvu *Slovenskega naroda*. Isto leto je z Josipom Stritarjem in s Franom Levstikom izdal zbornik *Mladika* ter v njem objavil povest *Sosedov sin*.

---

¹ Grafenauer, Ivan: Jurčič, Josip (1844–1881). *Slovenska biografija*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi260454/#slovenski-biografski-leksikon> (dostop 29. oktober 2021).

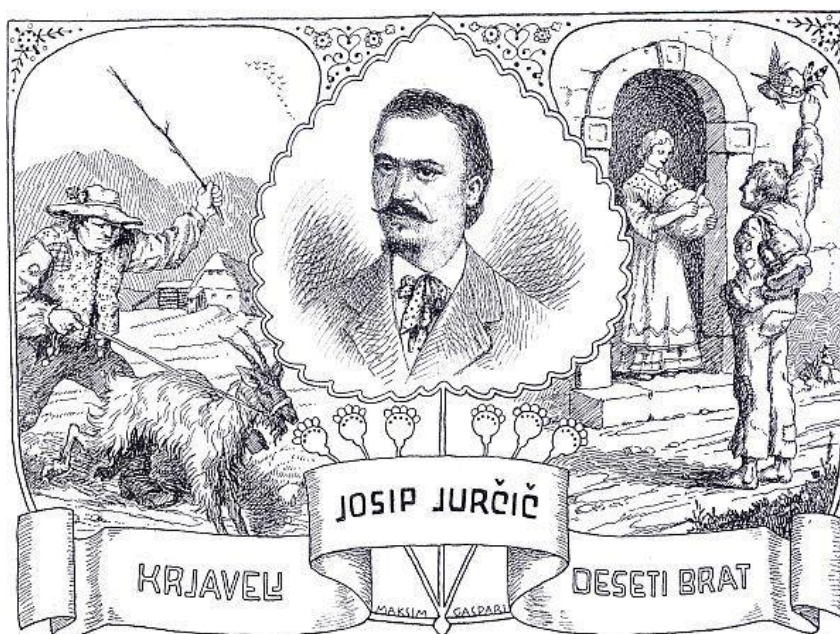
Leta 1872 je postal glavni urednik *Slovenskega naroda* in se preselil v Ljubljano, kjer sta se s Franom Levstikom naglo uveljavila kot osrednji osebi v političnem in kulturnem življenju.

Skupinska slika slovenskih kulturnikov, posneta leta 1877 v Ljubljani. Med njimi lahko prepoznamo Josipa Jurčiča, ki sedi drugi od desne proti levi, Frana Levstika, ki sedi predzadnji od desne proti levi, in Janka Kersnika, ki stoji tretji od leve proti desni. (NUK, Zbirka upodobitev znanih Slovencev)

Leta 1880 je skupaj z Jankom Kersnikom, Franom Levcem in Ivanom Tavčarjem ustanovil nov leposlovni list *Ljubljanski zvon*, za katerega je pisal vse do svoje smrti.

Umrli le 3. maja 1881 za tuberkulozo, star sedemintrideset let. Pokopan je na Navju v Ljubljani.

Avtor: Maksim Gaspari.

Jurčič je pričel ustvarjati v dijaških letih. Na njegovo pisanje so vplivale pravljice, anekdote in pripovedke ljudskega izročila, ki mu jih je v otroštvu pripovedoval ded. Iz te dobe črpajo *Pripovedka o beli kači*, *Spomini na deda*, kratka povest *Prazna vera*, kot sedmošolec pa je zasnoval še povesti *Domen* in *Tihotapec* ter zgodovinsko povest *Jurij Kozjak, slovenski janičar*, ki je izšla v visoki nakladi pri Mohorjevi družbi v Celovcu.

Na Jurčiča je močno vplival Fran Levstik s svojimi programskimi in jezikoslovnimi spisi. Leta 1865 sta se osebno seznanila ter ostala prijatelja in sodelavca vse do Jurčičeve smrti.

Na Dunaju se je vpisal na filozofsko fakulteto, stanoval je v vlažnih prostorih, stradal in prezebal. Večkrat mu je gmotno pomagal Josip Stritar. Kljub težavam pa je bil čas na Dunaju zelo ploden za Jurčičevo ustvarjalnost: v Slovenskem glasniku je objavil povesti *Kloštrski žolnir* in *Hči mestnega sodnika*, ki velja za Jurčičevo najboljšo delo z zgodovinsko tematiko. Poleg teh je napisal tudi krajšo povest *Golida* in pri Mohorjevi družbi izdal povest *Grad Rojinje*. Ko je bil na Dunaju, je Jurčič izdal tudi prvi slovenski roman *Deseti brat*, v katerem je poleg gospôde opisal tudi okoliške vaščane, posebno pozornost pa je namenil posebnema Krjavlju in Martinku Spaku, desetemu bratu. Krjavlju se prostodušno smejimo, nad dejanji in besedami Martinka Spaka pa se pogosto zamislimo.

Leta 1868 se je Jurčič preselil v Maribor, kjer je delal dve leti kot časnikar pri Slovenskem narodu. Po nenadni smrti urednika je za njim prevzel glavno uredništvo in časnik urejal do smrti.

Po letu 1876 se je spet prebudila Jurčičeva ustvarjalna sila. Napisal je več povesti (*Bojim se te*, *Šest parov klobas*, *Po tobaku smrdiš*, *Pravda med bratoma*, *Ženitev iz nevoščljivosti* in druge), romanov (*Med dvema stoloma*, *Cvet in sad*, *Lepa Vida*, *Rokovnjači*) ter dramski deli (*Tugomer* in *Veronika Deseniška*).

Josip Jurčič je bil med prvimi slovenskimi pripovedniki in realističnimi pisatelji. V slovensko literaturo je uvedel nove pripovedne oblike: črtico (*Jesenska noč med slovenskimi polharji*), pripovedko (*Spomin na deda*), povest (*Domen*) in roman. V svojih delih je pogosto uporabljal živ dialog, prikazoval nevsakdanje dogodke in ljudske posebnosti, predstavljal kmečke značaje in odnose ter načenjal slovensko narodno vprašanje.

→ **Jurčičeva Ljubljana:** <http://pslk.zrc-sazu.si/sl/literarni-atlas-ljubljane/josip-jurcic/>

3 0 režiserki

MATEJA KOKOL pripada mlajši generaciji gledaliških režiserk. Dodiplomski študij je zaključila na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo Univerze v Ljubljani leta 2014 z režijo Ionescovih *Stolov*, ki so gostovali na mednarodnih festivalih v Rusiji, Mehiki in na Slovaškem, magistrsko stopnjo pa s predstavo *Medeja, Medeja, Medeja*. Na sanktpeterburškem gledališkem festivalu ArtOkraina je po uprizoritvi *Stolov* prejela nagrado Art Centra Most za najbolj perspektivno mlado režiserko, za režijo *Stolov* je prejela tudi akademijsko Prešernovo nagrado.

Foto: Gaja L. Kutnjak.

Mateja sodeluje z domačimi in tujimi gledališči ter vodi gledališke delavnice. Režirala je več odmevnih uprizoritev, med drugimi:

- William Shakespeare: *Julij Cezar* (UL AGRFT, Cankarjev dom, 2012)
- Eugène Ionesco: *Stoli* (UL AGRFT, 2013)
- *Apokaliptična mesečina* (Gledališče Glej, Lutkovno gledališče Maribor, Pekinpah, 2014)
- avtorski projekt po motivih Senekove in Evripidove *Medeje: Medeja, Medeja, Medeja* (Mestno gledališče ljubljansko in UL AGRFT, 2015)
- *24 UR* (Lutkovno gledališče Maribor, 2015)
- avtorski projekt: *3.600 sekund hrepenenj* (Los Cosmicomicos, Zacatecas, Mehika, 2015)
- Yasmina Reza: *Bella Figura* (Mestno gledališče ljubljansko, 2016)
- Neil LaBute: *Razlogi za srečo* (Drama SNG Maribor, 2016)

- Simon Stephens: *Tisti občutek padanja* (asistenca režije, r Janusz Kica; Drama SNG Maribor, 2017)
- Vinko Möderndorfer: *Fant, dekle in gospod* (Drama SNG Maribor, 2018)
- Julia Donaldson: *Polž na potepu na kitovem repu* (Lutkovno gledališče Maribor, 2018)
- Mark Haddon, Simon Stephens: *Skrivnostni primer ali kdo je umoril psa* (Drama SNG Maribor, 2018)
- Tjaša Mislej: *Naše skladišče* (PG Kranj, 2020)
- Janja Vidmar, Maja Borin: *Elvis Škorc, genialni štor* (Drama SNG Maribor, 2021)
- Josip Jurčič, Maja Borin: *Sosedov sin* (Drama SNG Maribor, 2021)

Ni prav jasno, ali je zaradi svoje sodelovalnosti tako uspešno igrala nogomet v prvi slovenski ženski ligi ali pa je pri nogometu razvila svoj izjemni ekipni duh. Ta se kot empatija, pedagoški občutek, družbena občutljivost in v drugih presenetljivih niansah odraža v njenem gledališkem delu: posega po problemskih temah, čvrsto povezuje ustvarjalno ekipo in docela podpira igralce. Enako predano deluje kot mentorica mladih (Gledališka šola Prve gimnazije, projekt Generacija generaciji v Gledališču Glej, projekt Prvi prizor Drame SNG Maribor), voditeljica izobraževanj in delavnic (tudi za JSKD) in strokovna sodelavka v podpornih in inkluzivnih družbenih programih (npr. Borštnikov program socialne aktivacije, Živel Borštnik!).

→ Pred premiero je pojasnila:

Za to delo smo se odločili, ker odpira tri v sedanjem času pomembne teme. Prva je ljubezen kot gonilna, a hkrati destruktivna sila; druga je avtoritativnost, predvsem staršev do otrok; tretja pa upor otrok, upor proti sistemu. Uprizoritev na malem odru vrača gledališče v polje bližine – pomembno se je vrniti k osnovam, kot sta dotik in objem, treba si je dovoliti bližino.

4 0 sodelavcih

MAJA BORIN je leta 2001 je diplomirala iz dramaturgije na UL AGRFT z nalogo *John Millington Synge, dramski prispevek k preporodu irskega gledališča in uprizoritve Syngeovih del na odrih slovenskih profesionalnih gledališč*, za katero je prejela Prešernovo nagrado UL AGRFT, predtem pa štiri zlatolaske za dramaturgijo. Pet semestrov je opravljala praktično dramaturgijo pri akademjskih gledaliških produkcijah pod vodstvom profesorjev Mileta Koruna in Matjaža Zupančiča, že med študijem in po njem pa tudi v poklicnih gledališčih: SNG Nova Gorica, Mestnem gledališču ljubljanskem, Drami SNG Maribor, Šentjakobskem gledališču in pri neodvisnih produkcijah, npr. Teatr brez ... (AT). Napisala in objavila je dramaturške članke, prispevke za gledališke liste, strokovne članke o gledališču za vzgojitelje in učitelje, dramatisacije in uprizoritvene priredbe pripovednih besedil ... V Šentjakobskem gledališču je bila članica umetniškega sveta (v sezoni 2000/2001) in urednica gledaliških listov (v sezoni 2002/2003), v SNG Maribor je sodelovala pri organizaciji 38. Boršnikovega srečanja, na Dnevih komedije v Celju je bila članica strokovne žirije (2005). Piše zgodbe, pravljice in kratke igre za otroke, ki jih objavlja v otroških revijah Ciciban, Cicido, Galeb, Trobentica in Bim Bam. Od aprila 2005 je zaposlena v Drami SNG Maribor kot dramaturginja in urednica gledaliških listov.

→ Iz zapisa dramaturginje:

V ospredje povesti Jurčič postavi Smrekarja, »zastopnika novčne«, človeka, ki ga po Frommu lahko označimo kot predstavnika zahodne družbe, v kateri pohlep po denarju, slavi in moči postaja prevladujoče zanimanje v življenju. Na drugo stran postavi še enega znanega moža, pravdarja in mešetarja Brašnarja, nekdanj najpremožnejšega »duševnega zastopnika«, ki je bojeval pravde, a v borbeni samovšečni vnemi vse, kar je ustvaril, zapil in naposled izgubil. Njuna potomca, edina (bogatinova) hči in edini (revni) sin, zavedajoč, da je poleg »imeti« potrebno tudi »biti«, s svojimi odločitvami stopata proti vrhovnemu mlinu moči, pozicije in avtoritete. Njun »biti« se ne sprašuje o tem, kaj je bilo, ne zanimajo ju očetovski spori, zamere, razprtije, ne razmišljata o tem, kaj utegne priti, živita »hic et nunc«.

Smrekar, ki ne more skriti prezira do skoraj obubožanega soseda, Franici grozi, da bo Štefana, če se bo njuna zgodba nadaljevala, ustrelil. Njega, ne nje! Ona je namreč češnja na njegovi torti, njegovo bogastvo – najsvetlejša trofeja v zbirki »imeti«. A Štefan se ne boji: »Meni bi ne bila velika izguba, če me ustrelji. Tudi mi ne more nihče na svetu ukazati, da bi si jo iz glave izbil ...«

Povedano drugače: niti z grožnjami jima Smrekar ne more preprečiti, da bi pozabila, prenehala »(lju)biti«; za svojo odločitvijo stojita, čeprav to pomeni »iti«. Kam? Do konca. Samemu sebi naproti.

MATIC KAŠNIK, Korošec po rodu, je zaključil študij druge stopnje arhitekture na Fakulteti za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo Univerze v Mariboru. V času študija je bil aktiven v različnih telesih Univerze v Mariboru, vključen je bil v triletni projekt EASA (Evropsko združenje študentov arhitekture), za katerega je leta 2014 s skupino študentov prejel srebrni grb občine Žužemberk za »postavljanje Žužemberka na svetovni zemljevid«, leta 2015 pa še Plečnikovo medaljo za bogatitev arhitekturne kulture.

»Izbira študija arhitekture je bila definitivno prava odločitev. Ni mi dala samo standardnega znanja in veščin, ampak tudi širino in me prisilila, da potujem, odkrivam tuja mesta, spoznavam ljudi iz celega sveta, tuje kulture. Arhitekt je poklic, ki traja celo življenje, ker želja po ustvarjanju, kreativni nikoli ne izgine in je poklic, ki ga imam najraje,« je izjavil o svoji poklicni izbiri.

Zaposlen je v Slovenskem narodnem gledališču Maribor, kjer deluje tudi kot scenograf, med drugim je sodeloval pri nastajanju oper *Marpurgi* (asistenca scenografu Roku Predinu) in *Hči polka* ter predstav za mlade *Nanine pesmi* in *Sosedov sin*. Kot tehnični vodja deluje tudi na Festivalu Borštnikovo srečanje.

→ **Paviljon Žužemberk:** http://www.drustvo-dal.si/index.php?nav=400&sel_id=2248

ALEŠ ZOREC je muzofil, v glasbeni šoli se je učil igrati tolkala. Študiral je filozofijo, primerjalno književnost in jazz bobne. Ustvarja kot glasbenik: snema bobne in aranžira glasbo z etno-jazz zasedbama Karavana iluzij in istRaNbul. Od leta 2012 v skupini SZ3 sklada, montira in oblikuje zvok za gledališke, lutkovne in plesne predstave, npr.: *Čuk na palici* (r. Nika Bezeljak; Zavod Kult, 2015), *Morda na videz kdaj kot vsi ljudje* (a. Kaja Lorenci; Emanat, 2016), *Gilgalovanje* (r. Tjaša Črnigoj; Gledališče Glej, 2018), *Skrivnostni primer ali kdo je umoril psa* (r. Mateja Kokol; Drama SNG Maribor, 2018), *Polž na potepu na kitovem repu* (r. Mateja Kokol; Lutkovno gledališče Maribor, 2018), *Abonma* (Kolektiv Abonma; KUD Moment, 2018–2019), *Nekaj ljudi išče srečo in crkne od smeha* (r. Eva Nina Lampič; SNG Nova Gorica, 2019).

→ **istRaNbul: Jabuko** <https://www.youtube.com/watch?v=PNjhBgZRpRM>

GAJ ŽMAVC je plesalec in koreograf. Začel je v Srednji glasbeni in baletni šoli Maribor (danes Konservatorij za glasbo in balet Maribor), kasneje pa nadaljeval na Mednarodni akademiji za

klasični balet v Kijevu (UA). Leta 2006 se je pridružil baletnemu ansamblu SNG Maribor. Kot plesalec je bogato gostoval na festivalih in v gledališčih po svetu. Kot koreograf je ustvaril več miniaturnih kreacij in se dvakrat uvrstil v finale beograjskega Festivala koreografskih miniatur. Leta 2013 se je širši javnosti prvič predstavil z avtorskim prvencem *Home* za Večer sodobnih koreografij v SNG Maribor. Leta 2015 je ustvaril novo koreografijo za Mladi slovenski balet *Zadnje štiri pesmi* na glasbo Richarda Straussa, dve leti kasneje za Wagnerjevo glasbeno dramo *Rensko zlato* v režiji Igorja Pisona (Opera SNG Maribor), istega leta je prejel prvo nagrado na 3. tekmovanju Mladih slovenskih koreografov za *Yesterdays*. Koreografiral je predstavo za mlade *Peter in volk* (r. Katja Pegan; SNG Maribor, Gledališče Koper), svoje avtorsko ustvarjanje pa nadaljuje v tridelni koreografiji *Maestro* (2018), s projektom *Mala kreacija* (2020) in *Midva* (2021). V dramskem gledališču oblikuje odrski gib, med drugim v avtorskem projektu Nataše Matjašec Rošker *Tukaj so levi* in predstavi *Staromodna komedija* (r. Ajda Valcl; Drama SNG Maribor). V zadnjem času ustvarja tudi plesne filme.

→ **Midva (kor. Gaj Žmavc)** <https://www.youtube.com/watch?v=CABHpMA8ujw>

5 Na predstavo!

IZ KNJIGE NA ODER

Predstava *Sosedov sin* je priredba istoimenske povesti, uprizoritvena predloga je **dramatizacija** epskega besedila. Ob tem se pripovedno besedilo prenese v dialoge in v odrska dogajanja, ki uporabljajo raznovrstna gledališka sredstva uprizarjanja, npr. geste, podobe, glasbo.

- V predstavi so ohranjeni tudi pripovedni deli, ki tečejo v »epskem« glagolskem času. katerem? Bodite pozorni na to dvojnost in njen namen.

JEZIK IN GOVOR

Govor je v predstavi osrednje, ne pa edino in neodvisno sredstvo izražanja. V govoru oseb je ohranjena izhodiščna arhaičnost – jezik sledi Jurčičevi povesti iz 19. stoletja.

- Spremljajte arhaizme in njihov učinek.
- Kako govor označuje osebe?

UPRIZORITVENI IZRAZI

Predstava je spoštljiva do preteklosti, hkrati pa v izrazu sodobna. K temu pripomore stilizacija na več uprizoritvenih ravneh.

- Pozorni bodite na gib in ples.
- Oglejte si kostume, ureditev prostora in oblikovanje svetlobe.

TEMA

Sosedov sin je zgodba o ljubezni v sponah podeželskih družbenih norm 19. stoletja.

- Kako se lahko ta družbeni okvir odraža v življenju posameznika?
- Ali je lahko aktualen tudi danes?

BRANJE (14+)

Za razumevanje predstave nikakor ni potrebna priprava v smislu branja Jurčičeve povesti, lahko pa pred ogledom preberete sodobno zgodbo o podobah ljubezni in raznovrstnih ovirah:

- Becky Albertalli: *Z ljubeznijo, Simon*. Tržič: Učila International, 2019.
- John Green: *Neskončen stolp želv*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2018.
- Gideon Samson: *Dnevi na otoku*. Dob pri Domžalah: Miš, 2020.
- Care Santos: *Laž*. Medvode: Malinc, 2019.

6 Pogovarjajte se

O DOŽIVLJANJU PREDSTAVE

Pogovarjajte se o predstavi: najprej o prvih vtisih, ki jih lahko nizzate povsem asociativno, neurejeno, spontano. Posvetite se doživljanju in občutkom, ki jih je zbudila predstava.

Šele nato pripovedujte o posebnostih, ki ste jih zaznali.

- Kaj vam je bilo posebej všeč? Zakaj?
- Kaj pa ne? Zakaj?
- Kaj je posebnost predstave, kateri so njeni najizrazitejši uprizoritveni elementi?
- Kako in s pomočjo katerih sredstev prizori prehajajo eden v drugega?
- Kako k temu pripomore struktura scenografije?
- Kateri prizori so se vam zdeli posebej duhoviti? Kateri posebej ganljivi? In kateri je vaš najljubši?

Nato ustno obnovite dogajanje (lahko skupaj), poskusite nanizati čim več prizorov v kronološkem zaporedju – kot si sledijo v predstavi.

Opisujte vse, kar ste videli v predstavi:

- osebe, njihov govor, gibanje, gestikulacijo in mimiko,
- glasbo, zvoke,
- scenografijo, projekcijo, rekvizite, kostume, svetlobo in svetlobne spremembe, spremembe prostora, razpoloženja ...

Izpostavite tista sporočila, ki se vam zdijo posebej zanimiva, tudi pomembna.

Lepo je, kadar se prosti pogovor o predstavi konča z zapisom (vsaj ene) lepe misli vsakega gledalca. Poskusite!

- Misli o predstavi lahko zberete, zapišete, nizzate v vzorec ali oblikujete v lastno umetniško refleksijo in jih posredujete na naslov drama@sng-mb.si (*Sosedov sin*). Ustvarjalce predstave boste zelo razveselili.

O ELEMENTIH PREDSTAVE

Osebe

Osebe so v predstavah pogosto posredno označene (karakterizirane). To pomeni, da o njihovem značaju sodimo – kot v življenju – iz njihovih besed, predvsem pa dejanj. S tem, kako kdo koga opiše, pa (posredno!) veliko pove tudi o sebi. Ob tem imejte v mislih časovno umeščenost izhodiščne Jurčičeve zgodbe (19. stoletje) in njen uprizoritveni način (časovna posplošitev?).

V predstavi se število oseb/likov in število igralcev ne ujemata. En igralec odigra več vlog. kateri?

→ Premislite, s čim se transformira in prelevi v druge like.

Anton Smrekar je najbogatejši svoje občine.

- Kaj še izvemo o njem?
- Kakšen oče je? Kakšen gospodar?
- Se vam zdi razumen človek? Kako se odzove na Franičino stisko? Bi lahko ravnal drugače?
- Kako se spremeni Franičin odnos do očeta?
- In kako se spremeni Smrekarjev odnos do nezaželenega ženina?

Smrekarica je tipična kmečka gospodinja in skrbna mati.

- Kako izraža materinsko ljubezen? Ali posluša hčer ali pa zahteva, da hči posluša njo?
- Kako se odzove na govornice? Kaj pripoveduje hčeri o ljubezni?
- Kako se razume s soprogom?
- Kako ravna po Franičinem begu? Ali pripomore k »ugodnemu« razpletu?

Franica je edinka, ki ji noben snubač ni po volji.

- Kaj še izvemo o njej? Kakšna hči je in kakšna mladenka?
- Kaj jo vodi v ravnanju?
- Ali je aktivnejša od Štefana? V čem se to kaže?
- Kako reagira na očetovo odločitev? Ali se aktivno upre? Ali bi lahko ravnala drugače?
- Ali je imela Franica vseskozi prav? Je dosegla svoj cilj?

Štefan je osrednji lik, čeden človek, pravi Franica.

- Kakšen je *čeden človek*?
- Kaj izvemo o njegovih družinskih okoliščinah?

- Kako ga zaradi tega sprejema okolica?
- Kako sam razume svoj ekonomski položaj? Kaj po njegovem določa človeka?
- Kako ravna v življenju? Kaj ga vodi?
- Kakšen je njegov odnos do Franice? Ji je v oporo? Je ves čas aktiven »partner«?

Potem je tukaj še **več epizodnih likov**. To so tisti, ki se pojavijo v posameznih prizorih, v različnih fazah družinske drame Smrekarjevih. Vsi so precej stereotipni moški liki, zato jih z drobnimi spremembami odigra en igralec. kateri?

- Naštejte vse te like.
- So prikazani realistično ali so karikirani? Kako?
- kateri se vam zdi najbolj smešen?
- Je kateri neprijeten? Nevaren?
- Kaj si mislite o moškem, ki prenaša govorce?

Igralci v predstavi naslavljajo različne naslovnike: govorijo drug z drugim ali pa neposredno nagovarjajo občinstvo v dvorani.

- Premislite, kdaj se obračajo neposredno na gledalce. S kakšnim namenom? Ali se besedilo v teh delih spremeni?

In še to je vredno premisleka:

- Ali starši res vse najbolje vedo in zato smejo usmerjati življenje svojih otrok?
- Kaj torej »znači rad imeti, ljubiti«?

Besedilo in govor

Izhodiščno besedilo je povest. Za namen uprizoritve je bila povest dramatisirana. Dramatizacija je prenos besedila v dramsko obliko – v didaskalije (režijske napotke, opombe) in replike (govor dramskih oseb). Na odru slišimo replike, povedane pa so tako, kot to narekujejo didaskalije (ali pa se je tako odločila umetniška ekipa z režiserko na čelu). Govor poudarja besedilo na način, da se izpostavi tema in se jasno izriše sporočilo, hkrati pa ohranja historičnost izvirnika.

- Ali ste v govoru oseb opazili kaj posebnega?
- Ali je govor časovno določen? Navedite nekaj izrazov, ki to nakazujejo.
- Spomnite se, kako posamezne osebe govorijo. Ali jih tudi govor karakterizira?
- Kaj vse – poleg pomena – še izraža govor?
- Ali osebe sporočajo tudi z molkom?
- katero vprašanje izgovorijo skoraj vsi? Kje in kako je to vprašanje še prisotno?

Gib

Gibanje je nebesedno sporazumevanje, ki govor dopolnjuje, poudari, niansira ... V predstavi to ni samo ples, temveč tudi način hoje, premikanje rok, naklon glave ipd. Vsak premik je premišljen – režiserka je določila premikanje po odru (mizansceno), koreograf pa je to premikanje oblikoval.

- Nekatere odrske kompozicije so stilizirane, a zato nič manj razumljive, kvečjemu učinkovitejše. Se strinjate? Navedite vsaj tri take prizore.
- V katerih prizorih postavitev oseb na odru spominja na plesno dvorano? Zakaj?

Prostor in scenografija

Scenografija v predstavi je minimalistična, sledi načelu *manj je več*. Ni pa revna, saj je prežeta s simbolnimi pomeni.

- Kaj zagledamo že pred začetkom predstave?
- Katerih delov opreme na odru (atributov) se spomnite? Katere prostore ponazarjajo?
- Kako deluje dvignjeni podest na sredini prizorišča in kaj ima skupnega s frazo »na parketu«?
- Kaj vse je v predstavi ta *plesni* podij? Pa preostali del odra?
- Kaj pa ponazarja škatla z zemljo?
- Ali scenografija zgodbo umešča v čas?

Pomemben sestavni del vizualne podobe predstave je tudi svetloba.

- Katerih svetlobnih sprememb in učinkov se spomnite? Čemu služijo?
- Kako svetloba vpliva na razpoloženje v prizorih?

Kostumografija

Kostumografija je sestavni del vizualne podobe predstave. Kostumi so oblačila, ki jih na odru nosijo igralci v vlogah dramskih oseb. Opišite kostume v predstavi in premislite, v katerih prizorih se igralci preoblečejo.

- Ali preobleka zmeraj pomeni preskok igralca v drugo osebo?
- Opišite oblačila posameznih oseb in poskusite iz njih izpeljati lastnosti likov.
- Se vam zdijo kostumi povsem realistični, vezani na dogajalni čas izhodiščne povesti?
- Kaj vse, se vam zdi, določajo kostumi v predstavi? (Namig: vse osebe se v določenem trenutku preoblečejo, dodajo kak kos oblačila ali ga zamenjajo.)
- Kaj pomeni, da so kostumi stilizirani? Poiščite pri vsakem kak simbolni del, ki umešča osebo v čas in prostor. (Namig: npr. vzorec Smrekaričinih čevljev in pasu.)

→ Ali je nujno potrebna preobleka, da se igralec prelevi v drugi lik? Lahko uporabi zgolj en znak?

Glasba

Glasba in zvok sta sestavni del podobe predstave – skupaj z vizualno podobo jo zaokrožujeta.

Glasba ima v predstavi prav posebno vlogo – jasno zarisuje atmosfere in razpoloženja.

- Ali se spomnite glasbe iz predstave?
- Kako je delovala na vas in kakšna je njena vloga pri oblikovanju atmosfere v prizorih?
- Ali je uporabljena glasba izvirna, torej napravljena samo za predstavo *Sosedov sin*?

Konec dober, vse dobro. Foto: Peter Godani.

7 Raziskujte

ZANIMIVOSTI

Josip Jurčič je začel hoditi v šolo s sedmimi leti, vendar se niti brati ni naučil, zato je šolo za eno leto pustil. Brati ga je naučila starejša sestra Marija. Potem se je vrnil v šolo na Krki in jo uspešno dokončal.

→ Učenje branja: <https://ucilnice.arnes.si/mod/folder/view.php?id=1202067>

V gimnazijskih letih je najraje prebiral dela škotskega romanopisca sira Walterja Scotta. To lahko naredite tudi vi:

→ *Starinar*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1955.

→ *Lucija Lamermorska: opera v treh dejanjih (šestih slikah)*, libreto. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1956.

→ *Quentin Durward*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1957.

→ *Ivanhoe*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1974.

→ *Waverly*. Ljubljana: Mladinska knjiga: 1987.

Jurčič je dosledno uresničeval Levstikov literarni program, kot stoji zapisan tudi v potopisnem *Popotovanju iz Litije do Čateža*.

→ Prosto dostopno e-popotovanje:

https://sl.wikisource.org/wiki/Popotovanje_iz_Litije_do_%C4%8Cate%C5%BEa

Jurčičevo najbolj prevajano delo *Kozlovska sodba v Višnji Gori* je prevedeno v 12 evropskih jezikov.

→ Raziščite, v katere jezike je prevedeno: <https://www.cobiss.si/>

Jurčič je zgodovinsko tragedijo *Veronika Deseniška* dokončal komaj tri dni pred svojo smrtjo.

→ *Veronika Deseniška* v prostem dostopu:

[https://sl.wikisource.org/wiki/Veronika_Deseni%C5%A1ka_\(Josip_Jur%C4%8Di%C4%8D\)](https://sl.wikisource.org/wiki/Veronika_Deseni%C5%A1ka_(Josip_Jur%C4%8Di%C4%8D))

Prva premiera poklicnega Slovenskega narodnega gledališča v Mariboru je bila 27. septembra 1919. Uprizorili so Jurčičevo tragedijo *Tugomer* v režiji in priredbi Hinka Nučiča, prvega

Jurčičeva hiša na Muljavi je obnovljena kot eden od spomenikov kmečkega stavbarstva na Slovenskem.

→ Jurčičeva domačija: <https://namuljavi.si/jurciceva-domacija/>

Kulturno društvo Josip Jurčič poleg domačije tradicionalno uprizarja Jurčičeva dela na prostem.

→ Letno gledališče: <https://namuljavi.si/letno-gledalisce/>

→ Predstava v jubilejnem letu 2021: <https://www.youtube.com/watch?v=eGWlzZTIEbY>

V Mariboru na severozahodnem vogalu gradu stoji spomenik Josipu Jurčiču, odlit v bronu.

Vandali so ga jeseni 2021 prebarvali, a je strokovnjakom neželjeno izboljšavo uspelo odstraniti brez poškodb spomenika.

→ Novica v mariborskem *Večeru*: <https://www.vecer.com/maribor/aktualno/s-spomenika-josipa-jurcica-na-trgu-generalmaistra-v-mariboru-odstranili-barvo-10255787>

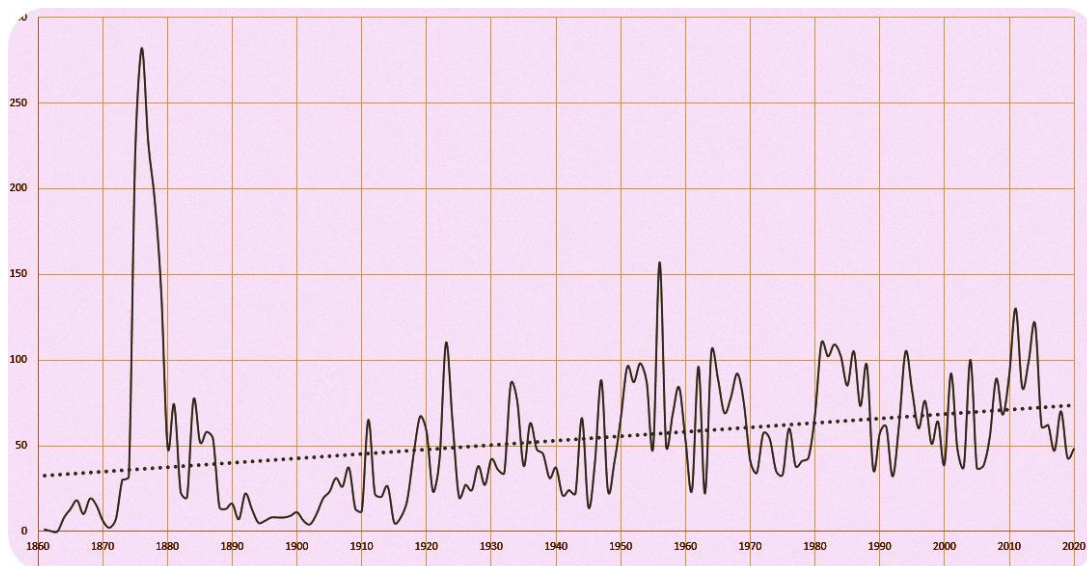
Vlada Republike Slovenije je leto 2021 razglasila za leto Josipa Jurčiča. Predlog je podala Občina Ivančna Gorica.

→ Razglasitev: <https://www.gov.si/novice/2020-07-03-razglasitev-leta-2021-za-letos-josipa-jurcica/>

19. oktobra je v Cankarjevem domu v Ljubljani potekal strokovni simpozij *Desetič brat!*, ki ga je na pobudo CD organiziral Oddelek za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

→ *Desetič brat!*: <https://www.cd-cc.si/kultura/literatura-in-humanistika/desetic-brat>

→ Poiščite druge jubilejne geste v Jurčičevem letu. Presenečeni boste, koliko zanimivih zamisli, pristopov in rezultatov boste našli!

Josip Jurčič v javni zavesti. Hladnikm na Wikimedia.

PUBLICIST²

Novinar

Leta 1868 je v Mariboru začel izhajati časnik *Slovenski narod*, glasilo mladoslovenske napredne protibleiweisovske opozicije. Ta pomembni dogodek v slovenskem časnikarstvu je odprl Jurčiču nove možnosti na življenjski poti: dobil je priložnost urejanja časopisa. V vseh letih je Jurčič napisal na stotine uvodnikov, člankov, podlistkov in drugih prispevkov. Kakor Fran Levstik, njegov idejni oče, je bil tudi Jurčič doma v vseh zvrsteh in oblikah časnikarskega dela. Obvladal je hitro pisanje, bil nadvse ustvarjalen, navezan na časnik in imel poudarjen čut za domoljubje. Kronist *Slovenskega naroda* Fran Vatovec je zapisal, da je Jurčič »izgorel [je] zanj ko ugašajoča luč, ki je nekoč žarko obsevala slovensko publicistično obzorje«.

Dopisnik

Od konca leta 1870 do poletja leta 1871 je Jurčič s *Slovenskim narodom* sodeloval kot dopisnik iz Siska na Hrvaškem. Tja je z Dunaja odpotoval na povabilo hrvaških novinarjev. V Zagrebu tak list ni mogel uspevati zaradi ostrine Rauchovih tiskovnih predpisov, zato so si vodje hrvaške opozicije v Sisku poiskali tiskarno, kjer so tiskali poleg časnika *Südslavische Zeitung* tudi hrvaški narodni časnik *Zatočnik*. Sredi dela v Sisku in širjenja vpliva hrvaške opozicije je prišla iz Maribora žalostna novica, da je umrl Anton Tomšič. Josip Vošnjak, eden glavnih pri *Narodu*, je bil takoj prepričan, da ne more biti Tomšičev naslednik nihče drug kakor Jurčič. Poslal mu je brzobjavno povabilo, Jurčič pa je odgovoril, da je pripravljen prevzeti uredništvo *Naroda*.

Urednik v Mariboru

Jurčič je prevzel uredništvo *Slovenskega naroda* julija leta 1871, ko so časnik tiskali še v Mariboru. Že pred odhodom v Sisek sta se z urednikom Tomšičem soočala z velikimi prostorskimi in gmotnimi težavami ter političnimi pritiski: oblasti so zaradi politične vsebine in kritik oblasti zaplenile izvode, bivala sta v utesjenih in razmetanih prostorih uredništva. V Mariboru si je Jurčič kot urednik vztrajno prizadeval, da bi *Slovenski narod* tiskali v lastni tiskarni in da bi se preselil v Ljubljano. Samo v tem je videl zagotovilo za nadaljnje izhajanje in razvoj. Zato je priganjal lastnike k ustanovitvi Narodne tiskarne, kar je pomenilo pogoj za preselitev. Lastniki so zbrali denar in kupili tiskarno v Mariboru, ki je bila slovenska in narodna. Delež sredstev pa so odšteli za nakup nove tiskarne v Ljubljani.

---

² <https://www.kamra.si/en/digital-collections/item/josip-jurcic-1844-1881-knjizevnik-urednik-literarnih-zbirk-in-casnikar.html>

Urednik v Ljubljani

Leta 1872 so sedež končno uspeli prenesti v Ljubljano: sprva v prostore hotela in kavarne Evropa na začetku Gosposvetske ceste, po nekaj letih pa na Gledališko stolbo pri Kongresnem trgu, kamor se je preselil tudi Jurčič.

6. oktobra 1872 je že izšla prva številka *Naroda* v Narodni tiskarni v Ljubljani. Položaj Ljubljane kot osrčja slovenske politike in kulture je bil s tem znatno okrepljen, Maribor pa je občutno izgubil. S 1. januarjem 1873 je *Slovenski narod* postal prvi slovenski dnevni časopis.

Aktivist

Jurčičevo urejanje časnika ni moglo uiti političnemu dogajanju. Za Jurčiča je bilo namreč pomembno uveljavljanje narodnega programa. Njegova prva točka je združitev vseh Slovencev. Program je prebujal Slovence k narodni zavesti, Srbe in Hrvate je spodbujal k slogi in jim sporočal: »Porazumite se, složite se, zedinite se!«

V avstrijskih notranjih vprašanjih se je zavzemal za federalizem in svobodomiselnost, zavračal germanizacijo in nemškutarstvo. Jurčič se je navduševal za slovanske narode, zlasti Hrvate, Srbe in Črnogorce. Zavzemal se je za svobodo tiska in časnikarstva, za odpravo časniškega kolka in oglasnega davka. Trdil je, da brez časnika Slovenci prenehajo biti politični dejavnik.

→ Poiščite katero od anekdot v spominih njegovih sodobnikov:

<https://www.kamra.si/en/digital-collections/item/jurcic-v-spominih-svojih-sodobnikov.html>

St. 150. V Ljubljani, soboto 28. decembra. V. tečaj. 1872.

SLOVENSKI NAROD.

Izdaja tiskani na teden, vsakega četrtek in soboto, ter velja po gornji priložnosti, za avstrijskega državnega ali v Ljubljani s pošiljanjem na dom. Za celo leto 10 gold., za pol leta 5 gold., za četr leta 2 gold. 50 kr. Za taje države za celo leto 12 gold., za pol leta 6 gold., za četr leta 3 gold. 25 kr. a. v. — Za oznanila se plačuje od četrdesetpete peti: vsako 6 kr. če se omanio enkrat tiska, 6 kr. če se dvakrat in 4 kr. če se tri- ali večkrat tiska. Vsakokrat se plača stempel za 30 kr. — Dopisi naj se tavolo frankirani. — Rokopisi se ne vračajo. — Uredništvo je v Ljubljani na cerovski cesti v Tavčarjevi hiši, blizu Evropega. — Opravišitvo, na katero naj se blagovoljno pošiljati naročnine, reklamacije, oznanila t. j. administrativne redi, je v „Narodni tiskarni“ v Tavčarjevi hiši.

Prijateljem in bralcem „Slov. Naroda“.

Od 1. januarja prihodnjega leta 1873 naprej bode „Slovenski Narod“ izhajal kot

D NEVNIK

vsak dan, izvemši ponedeljke in dneve po praznikih.
Program mu ostane stari, strogo narodni, kakor se ga je držal skozi pet let svojega izhajanja.
Uredništvo in lastništvo bode skrbelo, da list svojnemu nalogu kot dnevnik po najboljših močeh zadosti. Prinašal bode torej redno in volne članke o vseh političnih dnevnikih pisanjih, redne dopise iz vseh slovenskih pokrajin, ter iz politično važnejših slovenskih in neslovenskih mest: iz Zagreba, Beograda, Prage, Pinaja, Gradca itd. Skrbelo se bode za narodno-gospodarstvene razprave, za obširen politični razgled in kolikor mogoče obširni del domačih in zanimivih novosti. Naznanjale se bodo po dvakrat na teden tržne cene in v posebni opombici uradni razglasi, javne dražbe, konvokacije itd.
Na dober „Listek“, kateri bode imel reden prostor v našem dnevniku, hočemo posebno pozornost obračati. Za ta prelet sta že skoro dovršena dva izvorno-slovenska romana od dveh znanih slovenskih pisateljev: „Ivan Erazem Tatenbah“, historičen roman iz domače zgodovine, in „Naprej“, izvirni roman iz današnjega družabnega in političnega življenja Slovencev. S prvim začnemo že z novim letom, — ker je že skoro dokončan. Isto tako imamo hranjene povesti, prevedene iz ruskega in češkega, ter so nam posamezni spisi za ta oddelek od najboljših zdanjih slovenskih pisateljev objavljeni.
Ker hodo potem takem stroški za naš list jako visoko narasli, prosimo v imenu slovenske narodne dnevne literature in našega napredovanja, ne samo, da nam naši dozdani naročniki tudi na dalje zvesti podporniki ostanejo, temveč vsem prijateljem na srce pokličemo, da nas časopis se bolj razširijo, da nam po vseh krogih novih naročnikov pridobijo.

Slovenski Narod“ velja kot dnevnik:

Za ljubljanske naročnike brez pošiljanja na dom	1 gold. 10 kr.	S pošiljanjem po pošti velja:	
Za en mesec	3 .. 30 ..	Za četr leta	4 gold.
Za četr leta	12 .. 120 ..	Za celo leto	16 ..
Za celo leto	48 .. 480 ..		

Za pošiljanje na dom se računa 10 kraje, na mesec, 30 kr. za četr leta.
Naročnine se naj pošiljajo administraciji „Slovenskega Naroda“ po poštnih nakaznicah (Postanweisungen).

Lastništvo in uredništvo „Slov. Naroda“.

Prihodnja številka „Slov. Naroda“ izide na dveh potah 1. januarja 1873. — prvi broj dnevnik.

zom monarhiste in reakcionarje odpahnuti in sva- nas prihodaje leto bliže do prave in razumno boli na Francosem edino ugodno republiko ut- zloge pripelje, — bodi nam pozdravljeno.
diti — kar upojmo, da se zgodi v prihodnje. —
Italija in Španija se trudite priti do notra-
njega miru, prva da bi utrdila dobljeno narodno

Slovanstvo in Nemstvo.
II.

II koncu leta 1872.

Iz Digitalne knjižnice Slovenije.

JEZIK

Ob ogledu ste bili zagotovo pozorni na govor oseb, ker odstopa od običajne (nezaznamovane) norme. Slišali ste slovenščino iz Jurčičevega obdobja, staro dobrih 150 let. Jezik je časovno zaznamovan, arhaičen je. Se zdi starikav, zastarel, starinski ali pisan in bogat? Ali se jezik rodi, živi in umre – kot kakšno bitje? Ali si ga nekdo preprosto izmisli, potem pa ga ostali povzamejo? In zakaj ga sploh potrebujemo?

Človeškega jezika, enega najpomembnejših evolucijskih dosežkov človeštva, ni nihče izumil. Njegov izvor pa je še vedno zavit v skrivnost(i). Znanstveniki skušajo določiti, kje in kdaj se je razvil prvi, najstarejši človeški jezik, mitološko razlago pa ponuja tudi biblična zgodba o babilonskem stolpu, ki naj bi segal do neba. S tem so se hoteli ljudje približati Bogu in postati vsemogočni, kot je on sam. To je Boga razjezilo, zato je ljudi za njihov napuh preklel s tem, da jim je zmešal jezik. Iz ene govorice, ki so jo razumeli vsi, je naredil več jezikov in ljudi razkropil po svetu. Ta zgodba je resda simbolna, a njen smisel karseda vznemirljiv: iz majhnega števila glasov oblikovati številne (stalne) kombinacije, ki imajo pomen, nato jih obdelati s »slovničnim strojem« tako, da vzpostavijo še medsebojne odnose. In dobimo jezik, sredstvo za sporazumevanje, ki ga lahko razume cela skupina ljudi. To prav zares izpade kot delo genija! Znanstveniki pretežno trdijo, da se jezik ni kar pojavil, menijo, da so že pred jezikom obstajali nekakšni predjezikovni pojavi. To utemeljujejo z dejstvom, da tudi živali uporabljajo govorico – pomislite na psa, ki z repom izraža razpoloženje ali na ptiča, ki čivka (isto) melodijo (kaj neki sporoča?). Od teh teorij odstopa pomemben jezikoslovec Avram Noam Chomsky (1928, Filadelfija, ZDA), ki je zapisal, da je jezik znak človeškosti, vpisan v genski material, natančneje genska mutacija, ki človeka ločuje od živali. Ker se je jezik pojavil tako zgodaj v človeški zgodovini, ga je tudi nemogoče rekonstruirati. Številni znanstveniki iščejo podobnosti v »govoru« živali, npr. opic, delfinov, in ljudi.

→ *Ali lahko opice res »govorijo« s človekom? (v angleščini)*

<https://www.youtube.com/watch?v=uYWSXRUGxDQ>

→ *Iskanje jezika pri delfinih (v angleščini)*

<https://www.youtube.com/watch?v=XITn5V9e9OY>

Jezik ni samo naučen nabor sredstev, je tudi orodje in mehanizem, ki določa naš odnos do sveta, do drugega, tudi do sebe. Je skup vseh človeških izkušenj kot vrste. Brez jezika bi ljudje težko izražali kompleksne vsebine: čustva, misli, občutke, želje in stališča. Brez jezika ne bi bilo družbe, brez jezika ne bi gradili skupnosti. In četudi je na svetu okoli 7.000 različnih živih jezikov, se je

vsakega mogoče naučiti, ga razumeti, govoriti, pisati, prevajati, saj ima določena pravila in značilnosti.

Na svetovnem spletu smo izbrskali nekaj jezikovnih nenavadnosti (v angleškem jeziku):

- Zulu <https://www.youtube.com/watch?v=WHHGOYu6FIO>
- Miriwoong <https://www.youtube.com/watch?v=ZwSXFvDDjYE>
- Sanskrt https://www.youtube.com/watch?v=T_o31IXWSQ
- Yahi <https://www.youtube.com/watch?v=H6AqEppqUDA>
- Badeši <https://www.youtube.com/watch?v=qtS4AIMSZ8>
- Rotumščina https://www.youtube.com/watch?v=9_jZ7N4qJkE
- Ptičji jezik <https://www.youtube.com/watch?v=6CYhRsU4F34>
- Žvižganje <https://www.youtube.com/watch?v=TfGwFM9-wFk>
- Ohranjanje jezikov za prihodnje rodove
<https://www.youtube.com/watch?v=WcMkmEzUE18>

Dandanašnji ne obstajajo več samo naravni človeški jeziki – z imenom jezik poimenujemo tudi umetne jezike, recimo računalniškega.

- Ali je to upravičeno?
- Ali ima računalniški jezik svoja stalna pravila, svojo »slovnico«?
- Ali se sporazumevate s stroji? Se stroji sporazumevajo med seboj?
- Kako razumete »jezik prihodnosti«?

Slovenski jezik se je razvil iz praslovanščine, ki sodi v indoevropsko skupino jezikov. Najstarejši zapis je ohranjen v *Brižinskih spomenikih* (972–1039 na Koroškem), v knjigah pa se je začela slovenščina pojavljati šele z letom 1550 (Primož Trubar, *Katekizem* in *Abecednik*).

- Razvoj slovenskega knjižnega jezika <https://eucbeniki.sio.si/slo9/2213/index.html>

Leta 1858 je slovenski pesnik, pisatelj, dramatik, kritik in jezikoslovec Fran Levstik napisal prvo slovensko jezikoslovno kritično delo knjižnega jezika *Napake slovenskega pisanja*. Začne tako: *Skoraj vsi, ki pišemo, s t a v i m o slovenske besede, m i s l i m o pa le nemški. Po takej poti ne upajmo kmalo izverstne proze. Čudo res ni, da je tako, ker se ločimo iz domačega kraja, ko smo še otroci; potem pa v mestih živimo, govorimo večidel nemški, beremo večidel nemške knjige poleg pisanja drugih narodov. To je uže stara tožba, pa vender še zdaj nova. Ni še dospelo naše slovstvo do tiste stopinje, da bi se človek do dobrega izučil jezika iz golih knjig; zaklad slovenščini je zmirom še kmet in ljudstvo zunaj mesta. Ali koliko pisateljev pa je, ki morejo na selu živeti? Zato je pa tudi sostavek našega jezika, vzlasti v knjigah, redek, o katerem bi se brezi skerbi reklo:*

to je čist in dober govor! Bog obvari, da bi s tim hotel koga ubadati, ampak samo dovoljeno mi bodi, naj povem odkrito svoje misli, kakor gré poštenemu človeku. [...]

Ko natančno pojasni, da naj v knjigah stoji jezik podeželja, ki je (tudi skladijskih) tujk prost, pa doda še neusmiljeno mnenje, zakaj na Slovenskem še nekaj časa ne bomo dočakali boljšega pisanja:

[...] Zadnjič pa izhaja naše slabo pisanje tudi od tod — naj se pové še to; saj menda je uže enkrat čas, da se izblekne — ker se bojimo vsa ke s o d b e in vsacega še tako pametnega pre t r e s o v a n j a . Kritika nam je večje upanje napredovanja! Nikar ne recimo: časniki se ne bodo pričkali in prepirali! Kdor se med ljudi pokaže s kacim očitnim delom svojega uma ali svojih rok, mora biti pripravljen, da se mu tudi očitno pové, zakaj in kako je njegovo delo všeč ali ne všeč. Kdor je zavoľjo tega v strahu, pa naj raje molčí; potem ga nihče ne bo ne grajal ne hvalil. Vuk pravi: »Kdor se boji vrabcev, naj ne s e j e p r o s á ; kdor izmed pisateljev se plaši recenzentov, naj nikar ne jemlje peresa v roke: literatura ne bo nič zgubila ž njim; zakaj on sam priča, ne samo, da ne zná, ampak da tudi noče znati!« [...]

In zaključí:

[...] Ko bi jaz kdaj kaj opomina vrednega spisal, na glas in očitno bodi rečeno, da bi se ne upiral nobeni sodbi, naj bi bila s tim huja in ostreja, ali pa s tim pohlevneja. Čemu se bojimo kritike, ki ji vender ne odidemo? Zadela nas bo gotovo, če danes ne, morda jutri; če letos ne, morda prihodnje leto. Ali ni A p é l podobe popravil, ko je slišal, da čevljar jermenje graja? Vsak človek ima prost jezik, da pošteno pové, kar misli o poštenih rečeh; vsacemu bodi med nami prosto še peró, da tudi pošteno piše, kar in kakor hoče o poštenih rečeh! To je sodnikova skerb, da ne zatrobi kake neumne, ker bi se mu potem hrohotaje smejal, kdor bi ga slišal; tisti pa, kogar je napek sodil, vem da bi ga za vselej k pokoju posadil. Kdor Slovencem dobro hoče, naj z mano reče: »Bog živi kritiko!«

- Katerega Vuka omenja?
- In katerega Apela opisuje? Kdo ga je pred njim že uporabil za izraz kritične satire?
- Ali ste sami dovzetni za kritiko? Deluje na vas spodbudno ali vas potolče?
- In kdo je zvesto sledil Levstikovim vodilom za pisanje?

DRUŽINA³

Družina je osnovna enota človeške družbe, čeprav v širšem smislu obstaja tudi v živalskem svetu. Je skupnost članov, ki jih vežejo bivanjske, prijateljske ali sorodstvene vezi. Glavna značilnost družine je, da v njej živijo starši in otroci.

- Kakšna je Smrekarjeva družina? Ali se zdi demokratična?
- Kaj pa Brašnarjeva?
- Kaj ključno razlikuje obe družini, kaj pa jima je skupno?

Moč izkušenj, ki jih otrok pridobiva v svoji primarni družini, je velika, saj je čustveno povezan z drugimi družinskimi člani in članicami. V družini odkriva svojo edinstvenost, potenciale in neodvisnost, hkrati pa spoznava, da je drugim pomemben, da ga potrebujejo, zanj skrbijo in ga imajo radi. V trdni družini so vloge članov jasno določene in usklajene, vendar pa jih je treba vedno znova usklajevati in dopolnjevati, da se lahko družina kot celota fleksibilno prilagaja spremembam.

- Ugotovite, katere družinske okoliščine najmočneje vplivajo na Franico in Štefana.

Družine v Sloveniji

Število družin v Sloveniji se povečuje, a se družine manjšajo. Najpogostejši tip družine je poročen par z otroki. Povprečna družina z otroki v Sloveniji šteje 3,4 člane. Skoraj vsaka peta družina je enostarševska, njihovo število pa narašča.

- Mislite, da so Smrekarji pogost tip (kmečke) družine v 19. stoletju? Kaj pa danes?
- Kaj pri Smrekarjih prepoznate kot domače, kaj se vam zdi nenavadno?

Družinski konflikti

Vedno pogosteje se tudi v družinah pojavlja želja po izogibanju konfliktom zaradi strahu pred napetostjo, stresom in posledicami. Dejstvo je, da vsi potrebujemo varnost, vendar ne take, ki bi temeljila na avtoritarnem vodenju ali na izogibanju soočanja s problemi. Za varnost smo soodgovorni in jo sooblikujemo vsi. Zato se o družinski situaciji znotraj družine pogovarjamo, s čimer poglobljamo uvid in krepimo možnosti reševanja. V družini je mogoče tvegati konflikte, če so jasno postavljeni pogoji za njihovo reševanje ter za varnost posameznika ali skupine.

- Ali se vam zdi način odločanje pri Smrekarjevih sprejemljiv?
- Je Franica vključena v odločanje o svoji prihodnosti?

---

³ <https://www.centermit.si/>

LJUBEZEN

Ljubezen je tako zelo zapleten pojav, da ga je nemogoče ujeti v kratko in preprosto definicijo.

Stari Grki so recimo ločili tri vrste/oblike ljubezni in zanje uporabljali tri različne besede:

eros – vznesena, telesna erotična ljubezen (latinsko *amor*)

philia – naklonjenost nečemu, ljubezen do česa, npr. bibliofil, filmofil, Filip

agape - ljubezen do bližnjega, pripravljenost pomagati (latinsko *karitas*)

Ljubezen potemtakem ni le čustvo, pač pa tudi odnos, ki nastane iz tega čustva. Ljubezen nas povezuje s svetom in v tem svetu dajemo predmetu ljubezni posebno vrednost. Med povezovanjem s starši, sorojenci, sorodniki, prijatelji, z življenjskim partnerjem in otroki, doživljamo čustva navezanosti in pripadnosti. V tem najširšem smislu je ljubezen nadvse pomembno čustvo, saj je njeno nasprotje v čustveni praznini, nepripadnosti, odtujenosti in osamljenosti. V resnici gre za dve različni čustvi: prvo je naša ljubezen do drugega, drugo je čustvo, ki nastane ob zavedanju, da smo ljubljani.

Prav zato ker je ljubezen tako pomembna, jo pogosto mistificiramo. Pogledi na ljubezen pa so obteženi še s socialnimi, z verskimi in drugimi civilizacijskimi pomeni. Nekateri arhetipi (vseprisotni tipi) ljubezni vplivajo na to, kako razumemo partnersko ljubezen, kakšno ljubezen bomo iskali in kakšno bomo dajali:

- Iskali bomo »dušo dvojčico«, ker ljubezen razumemo kot stapljanje dveh v eno.
- Predvsem bomo sprejemali, kar nam bo drugi dal, podobno kot ljubezni nezmožen mitološki Narcis. In se obrnili drugam takoj, ko bo užitek minil.
- Čakali bomo na »pravo« osebo, ki nam bo povsem spremenila življenje, ga postavila na glavo, saj verjamemo v vsemogočno »pravljico« ljubezen.
- Težili bomo k ohranjanju razdalje, ki omogoča čaščenje drugega – čistega, nedosegljivega ideala. In od daleč vzdihovali.
- Partnerja bomo izbirali preudarno, razumno in ne bomo ničesar prepuščali naključju.

Se najdete v katerem od zgornjih opisov? Premislite o tem. Malo za šalo in še bolj zares pa ponujamo nekaj dodatnih premislekov:

- Sašo Dolenc: *Kemija romantične ljubezni* <https://kvarkadabra.net/2006/11/kemija-romanticne-ljubezni/>
- Slavoj Žižek o ljubezni <https://www.youtube.com/watch?v=TJPhA9TGRIs>
- Špela Čadež: *Ljubezen je bolezen* (2007) <https://www.youtube.com/watch?v=oORCOM9JzNM>

LITERARNE POTI

Jurčičeva pot

Pohodniška pešpot poteka v dveh odsekih: od Višnje Gore do Muljave in od Muljave do reke Krke. Dolga je 15 km, povprečen pohodnik pa jo prehodi v treh urah. Prične se v Višnji Gori, kjer je Josip Jurčič obiskoval osnovno šolo, nadaljuje pa po poteh, ki jih je vsakodnevno prehodil od domače vasi Muljava do šole. Nekateri kraji se pojavijo tudi v njegovih delih, kot na primer grad Roje v delu *Grad Rojinje*, najbolj poznani pa sta Višnja Gora iz *Kozlovske sodbe v Višnji Gori* in Muljava iz *Desetega brata*. Na Muljavi je možen tudi ogled Jurčičeve rojstne hiše. Leta 1998 je bila dodana še šolska pot od Muljave do Krke, kjer je pisatelj obiskoval osnovno šolo med letoma 1851 in 1855. Zaradi neuspeha ga je oče leta 1855 prepisal v osnovno šolo Višnja Gora. Na poti se srečamo tudi z znamenitostmi tamkajšnjih vasi, med drugim z izviro Krke.

→ <https://namuljavi.si/jurciceva-pot/>

→ http://www.geopedia.si/#T105_F16042:20_x484539.4755291006_y83679.5814058956_9_s14_b4

Jurčičeva Ljubljana

Na pisatelja se boste gotovo spomnili na Jurčičevem trgu. Vendar je v Ljubljani še veliko več prostorov, povezanih z njim. Ste recimo že slišali za Kravjo dolino? Kje je stalo Alojzijevišče? Pa Koglova hiša? Kje se je Jurčič za vedno poslovil od svoje nesojene ljubezni Johanne Otto? Kje je bila gostilna Košir in zakaj je Jurčič tja spremljal Levstika? Kje se je sprehajal z Maričko Schwentner? Kje so se zbrali ljudje, ki so pripotovali na Jurčičev pogreb od blizu in daleč?

→ <http://pslk.zrc-sazu.si/sl/literarni-atlas-ljubljane/josip-jurcic/>

Levstikova pot

Jurčič in Levstik sta bila sodelavca in prijatelja. Literarni zgodovinarju ugotavljajo, da je Jurčič zvesto sledil napotkom za pisanje, ki jih je Levstik razlagal v svojih treh delih: v razpravi *Napake slovenskega pisanja*, umetni pripovedki *Martin Krpan* ter potopisu in literarnem programu *Popotovanje iz Litije do Čateža*. Slednjemu sledi tradicionalni letni pohod po Levstikovi poti.

→ [Levstikova pot in drugi pohodi: https://levstik.si/26557/drugi-pohodi/](https://levstik.si/26557/drugi-pohodi/)

Slovenska pisateljska pot

Rastoč trajnostni projekt Društva slovenskih pisateljev oživlja bogato zapuščino slovenske besede in jo kot literarno dediščino nazorno povezuje v sodobno doživljajsko zgodbo o pisateljih na posameznih lokacijah poti, namenjenim obiskovanju, spoznavanju, učenju, predvsem pa

uživanju literarnega izročila, vezanega na posamezno krajino. Ta celostni in v svetu edinstven projekt živega pisateljskega muzeja se v obliki točkovne pohodniške transverzale razteza po vseh slovenskih pokrajinah. Tako nastaja interpretativna mreža »literarnih pokrajin«. Iz mikrolokacij posameznih rojstnih hiš in domačij literatov ter z njimi povezanih znamenitosti nastaja in raste vseslovenska pot, ki vključuje tudi področja v Avstriji in Italiji, kjer so živeli in ustvarjali slovenski pesniki in pisatelji.

- Virtualna predstavitev: <https://youtu.be/E2OLmWpNpFc>
- Posamezne etape: <https://slopisateljskapot.splet.arnes.si/2020/05/>
- Koristne povezave pri načrtovanju: <https://slopisateljskapot.splet.arnes.si/koristne-povezave/>
- Melita Forstnerič Hajnšek in ostali: *Slovenska pisateljska pot: vodnik po domovanjih 106 slovenskih pesnikov in pisateljev*. Radovljica: Didakta, 2013.

Slovenska pisateljska pot

SPP multimedijiški pano

Pogled na zunanost (idejna skica)

Slovenska pisateljska pot

SPP multimedijiški pano

- Prikazovalnik digitalne mreže postaj Slovenske pisateljske poti.
- Zvočne točke z mislimi pisateljev o pokrajinah.
- Več-jezikovni portal z AV digitalnimi vsebinami in informacijami.
- QR koda za mobilni dostop do digitalnih vsebin.
- Spominski datumi - obletnice književnikov.

(idejna skica)

8 Ustvarjajte

DOBRI STARI ČASI ...

Nekoč je bilo življenje drugačno, kot je danes. Starejši se radi spominjajo »dobrih starih časov« in obujajo spomine, kar je poleg prijetnega skupnega preživljanja prostega časa odlično izhodišče za vpogled v družinsko zgodovino.

Predstavitev

Dedki in babice so neusahljiv vir zgodb. Intervjuvajte jih, zberite fotografije, predmete, zvočne in video posnetke in pripravite celovite predstavitev.

Koliko otrok je bilo v družini? Kako so jih starši vzgajali? Ali so se lahko sami odločali za šolo/poklic/partnerja? In tako dalje ...

→ **Navdih** <https://www.032.ua/news/2944401/mama-moei-mami-v-merezi-opublikovali-7-zvoruslivih-videoistorij-pro-babus?fbclid=IwAR1ZitmgFXRAbcD8FA8npPKfqM-cjLi-mEE95M2TWndCMi1xNkcWKJOzpl0>

Muzej

Na osnovi pogovorov in/ali lastnega raziskovanja organizirajte muzej družinskih spominov. Izberite ljub predmet, ki ima simbolno spominsko vrednost, ki vas, babice, dedke, starše ... spominja na kak pomemben družinski dogodek, npr. poroko, rojstvo, obisk, odhod, izlet ali na kaj drugega. Tukaj res ni pravil!

Napišite kratek sestavek, opis dogodka, in pojasnite, kako se izbrani predmet povezuje z njim. Katalogizirajte jih: zapišite leto vstopa predmeta v družinsko okolje ali nastanka oz. obdobje uporabe, kraj, ime oseb(e), povezane s predmetom, opišite način uporabe ali okoliščine nastanka ali motiva (recimo na fotografiji), prostor, kjer se predmet hrani, opišite njegovo velikost, material.

Predmete razstavite in jih opremite s sestavki – na tak način boste ustvarili intimen družinski muzej, zbirko spominov, ki jih lahko podelite z drugimi.

→ **Navdih** <http://www.museumofmaterialmemory.com/>

JURČIČ po JURČIČU

Jurčičeve misli:

- *Ime nič ne velja; vprašanje je, kakšen je človek, ki ga ima.*
- *Lepa je narava, lepša in višja pa je njena krona – človek. In če ji ostane zvest, če se more ohraniti v soglasju z njo, ima vse, ker ima mir.*
- *Govori, kar ti srce da na jezik, in s tem ne moreš govoriti krivo!*
- *Če ne bomo na branju in šolanju nič delali, potlej ne bode kasneje nič pomagalo tožiti, da vsa boljša in višja mesta tujci zasedajo, ako domače inteligencije ne bode.*
- *Učite se prej, predno govorite, ne blebečite o stvari, ki je ne poznate. Slovnico v roko, predno sodite, očala si kupite, predno berete knjigo za vas s sedmimi pečati zapečateneno.*
- *Če hočemo kaj doseči, moramo delati, delo pa je tisoč in tisoč malih stvari, ki izhajajo druga iz druge v naravni rasti, vsaka ob svojem času. Če jih hočemo uravnati, voditi, moramo imeti predvsem železno voljo in vztrajnost.*
- *Kaj znači rad imeti, ljubiti?*

Zbirka zapisov

Izberite eno izmed zgoraj nanizanih misli, ki jih je Josip Jurčič zapisal v svojih delih.

Premislite o njej, se do nje opredelite in premislek zapišite. V šoli lahko oblikujete zbirko zapisov ter tako sestavite knjigo perspektiv in možnosti.

Razstava

Kakšni občutki vas prevzamejo ob branju premislekov sošolcev? Enega izberite in svoj odziv vizualno izrazite: rišite, slikajte, modelirajte, kiparite, fotografirajte. Nato pripravite razstavo sodobne umetnosti *Jurčič po Jurčiču* – postavitev modernih vizualnih refleksij tradicionalnih misli.

Podtekst.

OSEBNI KOTIČKI

To skupinsko dejavnost večjega časovnega obsega lahko izvedete za »vajo« pozornega in ustvarjalnega označevanja oseb: Smrekarja, Smrekarice, Franice in Štefana. Obravnava bo zbudila tudi interes za teme, ki jih obravnava predstava: patriarhat, položaj ženske v preteklosti, svobodna izbira, ljubezen, ekonomija.

V vsak kot prostora (učilnice ipd.) namestite večji kos papirja (šeleshamer). Na vrh napišite ime ene ob oseb. Tako boste ustvarili štiri koticke: Smrekarjevega, Smrekaričinega, Franičinega in Štefanovega. V vsak kotichek namestite po en izvod povesti *Sosedov sin*.

Nato izpeljite katero od dejavnosti razporejanja po skupinah, v kateri se mladi po izžrebanem, izštetem ali kako drugače igrivo določenem vrstnem redu odločajo, v kateri kotichek bodo šli. In se sproti razporejajo.

Namig 1: prvi ima več izbire, vsak naslednji manj.

Namig 2: vse skupine naj bodo številčno uravnotežene.

Skupina naj deluje kot debatni forum: eden od članov je moderator in zapisovalec, drugi uporablja gradivo (besedilo) za argumentiranje stališč, vsi sodelujejo v debati, h kateri se priglašajo z znakom (lahko klasičnim dvigom roke, bolj zabavni pa so znaki kot poskok ali kak drugi »plesni« gib – morda značilen za obravnavano osebo).

Naloga vsake skupine je dvodelna:

- Oznaka osebe – videz, značaj, odnos do okolja (družine in družbe), poudarjena značilnost v okviru literarne teme, osebna zgodba. Glavne značilnosti zapišite v obliki miselnih vzorcev ali alinej za opomnik na »svoj« šeleshamer.
- V drugem delu vsaka skupina pripravi inovativno obliko predstavitve »svoje« osebe. Lahko je to intervju, monolog osebe (igra vlog), gledališki ali lutkovni prizor, fotozgodba, kratek video (posnet s telefonom), pantomima ...

Po vseh štirih predstavitev se pogovarjajte tudi o svojem odnosu do oseb, ki ste jih obravnavali, in razlogih zanj. Posvetite se tudi temam, ki jih posamezne osebe uvajajo. Pozorni bodite na znake prikritega kurikula, predvsem v povezavi s patriarhalnim redom, položajem žensk, pravice do svobodne izbire in moči kapitala, in opozarjajte nanje.

Namig: Mladi naj ta premislek izvedejo sami, ne sugerirajte odgovorov, le vodite jih.

9 Bralni seznam

Josip Jurčič

5+

- *Kozlovska sodba v Višnji Gori* (slikanica)
- *Pripovedka o beli kači*

9+

- *Jurij Kozjak, slovenski janičar* (povest iz 15. stoletja domače zgodovine)
- *Kozlovska sodba v Višnji gori*
- *Krjavljeva zgodba: kako je Krjavelj hudiča na dva kosa pre sekal, kozo ozdravil in konju poštatljivost odpravil*
- *O beli kači in druge zgodbe*
- *Spomini na deda in druge zgodbe*

12+

- *Jesensko noč med slovenskimi polharji*
- *Sosedov sin*

14+

- *Cvet in sad*
- *Človeško srce je kakor nebo* (misli Josipa Jurčiča iz njegovih leposlovnih in drugih spisov)
- *Deseti brat*
- *Doktor Zober*
- *Domen*
- *Grad Rojinje*
- *Hči mestnega sodnika*
- *Ivan Erazem Tatenbah* (izviren historičen roman iz sedemnajstega veka slovenske zgodovine)
- *Kloštrski žolnir* (izvirna povest iz 18. stoletja)
- *Lepa Vida*
- *Rokovnjači* (zgodovinski roman)
- *Spomini starega Slovenca* (dokumentarna pripoved)
- *Tihotapec*
- *Tugomer*

Jurčičevi sodobniki

5+

- Fran Erjavec: *Živalske podobe (Mravlja, Žabe, Rak)*
- Fran Levstik: *Cvilimožek (z J. Stritarjem); Kdo je napravil Vidku srajčico; Lisica in jež; Mačka in miš; Najdihojca; Otroške pesmice; Pedenjčlovek in Laketbrada*
- Josip Stritar: *Pod lipo; Šopek mladinskih pesmi*
- Janez Trdina: *Pričetek Mengša (slikanica)*

9+

- Fran Erjavec: *Domače in tuje živali v podobah (slovenskeje mladini v poduk in kratek čas)*
- Simon Gregorčič: *Soči*
- Fran Levstik: *Martin Krpan v stripu (prir. Miki Muster)*
- Josip Stritar: *Jagode; Lešniki; Uganke; Zimski večeri*
- Janez Trdina: *Kdor drugemu jamo koplje (basni); Kresna noč*
- Josipina Turnograjska: *Rožmanova Lenčica*

12+

- Fran Erjavec: *Domače in tuje živali*
- Fran Levstik: *Martin Krpan z Vrha*
- Janez Trdina: *Bajke in povesti o Gorjancih*

14+

- Anton Aškerc: *Akropolis in piramide (poetični sprehodi po Orientu); Atila v Emoni; Balade in romance; Junaki; Jadranski biseri (balade in romance slovenskih morskih ribičev); Lirske in epske poezije; Mučeniki (slike iz naše protireformacije); Nove poezije; Primož Trubar (zgodovinska epska pesnitev); Zlatorog (narodna pravljica izpod Triglava)*
- Fran Celestin: *Naše obzorje (esej); Roza (igra v treh dejanjih)*
- Fran Erjavec: *Avguštin Ocepek; Črtice iz življenja Šnakšnepskovskega; Hudo brezno; Huzarji na Polici; Kako se je Slinarju z Golovca po svetu godilo; Na stričevem domu; Ni vse zlato, kar se sveti; Šaljivi potopisi*
- Simon Gregorčič: *Poezije*
- Simon Jenko: *Pesmi; Jeprški učitelj; Tilka;*
- Janko Kersnik: *Agitator; Ciklamen; Jara gospoda; Kmetske slike*
- Fran Levec: *Eseji, študije in potopisi; Pisma; Slovenski pravopis*
- Fran Levstik: *Juntez (kmečka igra); Pesmi; Popotovanje iz Litije do Čateža; Tugomer (tragedija)*
- Janez Mencinger: *Abadon (bajka za starce); Cmokavz in Ušperna; Moja hoja na Triglav (potopisni esej)*

- Josip Stritar: *Deveta dežela; Dunajski soneti; Gospod Mirodolski; Rosana; Sodnikovi; Strunam slovo!; Svetinova Metka; Zorin*
- Ivan Tavčar: *Cvetje v jeseni; Grajski pisar; Ivan Slavelj; Izza kongresa; Med gorami; Otok in Struga; V Zali; Visoška kronika; Vita vitae meae; 4000*
- Janez Trdina: *Črtice in povesti iz narodnega življenja; Moje življenje*
- Ivan Tušek: *Pripovedke z Martinj Vrha*
- Valentin Zarnik: *Don Quixotte della Blatna vas* (načrt tragične komedije v štirih djanjih, s predigro in s petjem); *Dr. Valentin Zarnikovih zbranih spisov I. zvezek* (pripovedni spisi)

- Namig:

Otrokom lahko slovenske pisatelje predstavite s pomočjo knjige ***sLOLvenski klasiki*** Boštjana Gorenca – Pižame, v kateri bralcem na zabaven in aktualen način približa številna besedila slovenskih pisateljev in pesnikov.

Periodika

- *Vedež*. Prvi slovenski mladinski časopis (1848–1850), v prvi vrsti namenjen kmečkim otrokom, je želel funkcionirati kot prostočasno berivo mladine in hkrati kot pomožen učbeniški pripomoček za učence in učitelje. Dotikal se je moralne in verske vzgoje ter stvarnega poduka. V uredništvu (prvi urednik je bil Ivan Navratil) so si prizadevali prisluhniti »otročtvu« in ga obravnavati kot posebno življenjsko obdobje. Gre za razumevanje kategorij »otrok« in »otročstvo«, kot ju je razumevala filantropinistična teorija vzgoje, ki je propagirala spodbujanje otroške optimistične naravnosti v vesele plati bivanja, v igro in druge sprostitevne dejavnosti. V tedanje mladinsko slovstvo je prinesel kvantitativne in kvalitativne premike: največje členjenje besedne produkcije za mladino na zvrstno-oblikovni ravni; aktiviral je pisce; sprožil je proces laicizacije piscev, ki so se doslej rekrutirali iz vrst duhovščine in uveljavil mladinskega pisatelja-učitelja posvetnega stanu. Postal pa je tudi zgled naslednjim publikacijam za mladino – časopisom *Vrtec* (1871–1944), *Angeljček* (1887–1935) in drugim.

Skrivna ljubezen

9+

- Josee Husaarts: *Tisoč pegic*
- Aleksandra Jelušić: *Računajte na nas*
- James Patterson: *Strašna šola. Smola*
- Ruth Tormo: *Naravnost za nosom!*

14+

- Anton Ingolič: *Mladost na stopnicah*
- Riccardo C. Mauri: *Ne jezite Petre*
- Margaret Mazzantini: *Sijaj*
- Boris Pahor: *Parnik trobi nji*
- Sally Rooney: *Normalni ljudje*
- Care Santos: *Laž*
- Cvetka Sokolov: *V napačni zgodbi; Raje umrem!*
- William Shakespeare: *Romeo in Julija*
- Jana Šrámková: *Hruškadóttir*
- Sue Townsend: *Rastoče težave Jadrana Krta*

Dogovorjena poroka

14+

- Christelle Dabos: *Zimska zaročenca (Zrcalka, 1. knjiga)*
- Khaled Hosseini: *Tisoč veličastnih sonc*
- Simon Jenko: *Tilka*
- Julie Otsuka: *Buda na podstrešju*
- Alejandro Palomas: *Sin*
- Bali Rai: *(Ne)dogovorjena poroka*
- Kathleen E. Woodiwiss: *Snubec proti svoji volji*

Družbena neenakost

14+

- Isabel Allende: *Eva Luna*
- Jacek Dehnel: *Pupa*
- Orhan Pamuk: *Muzej nedolžnosti*
- Ivan Tavčar: *Holekova Nežika*